

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

II МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Декан II медичного факультету
Олександр КОЗЛОВ**

ПРОГРАМА

**стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева
хірургія»**

**(для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли
атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в
атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної
категорії)**

Програма стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. 22 червня 2026 року. – 30 стор.

Керівник програми:

НІКОНОВ Андрій Юрійович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри стоматології II медичного факультету.

Розробники програми:

НІКОНОВ Андрій Юрійович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри стоматології;

КУЦЕВЛЯК Валентина Федорівна, доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри стоматології;

КРИНИЧКО Валерія Василівна, кандидат медичних наук, доцент, доцент ЗВО кафедри стоматології.

Програму стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії II медичного факультету, протокол № 11 від 15.06.2026 р.

Програму стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради II медичного факультету, протокол № 12 від 17.06.2026 р.

Програму стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № ... від 26.06.2026 р.

Термін дії програми стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, – **5 років** з моменту затвердження Вченою радою Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

ПЕРЕДМОВА

Безперервний професійний розвиток працівників сфери охорони здоров'я (далі – **безперервний професійний розвиток, БПР**) – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей працівників сфери охорони здоров'я, що дає їм змогу підтримувати або підвищувати рівень професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я.

Працівники сфери охорони здоров'я зобов'язані здійснювати БПР після:

- ✓ отримання документа про вищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 225 «Медична психологія», 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату лікаря-спеціаліста;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 227 «Терапія та реабілітація», 229 «Громадське здоров'я» галузі знань 22 «Охорона здоров'я»;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату фармацевта / провізора-спеціаліста;
- ✓ отримання документа про вищу освіту, проходження післядипломної спеціалізації та отримання сертифікату спеціаліста за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ);
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою МОЗ;
- ✓ отримання документа про фахову передвищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Провайдером заходів БПР є **Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна** (далі – Університет), а безпосередню координацію роботи у сфері післядипломної медичної освіти та БПР працівників сфери охорони здоров'я на II медичному факультеті здійснює **Центр післядипломної медичної освіти** (далі – ЦПМО), який керується у своїй діяльності наступними **нормативно-правовими актами**:

- ✓ [Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджене постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» від 14.07.2021 р. № 725;
- ✓ [Порядок проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» від 25.07.2023 р. № 1347;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112;
- ✓ [Порядком проведення атестації лікарів](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960;

- ✓ [Технічного регламенту роботи системи](#), затвердженого наказом Державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при Міністерстві охорони здоров'я України» від 08.06.2022 р. № 01-03/14 та погодженого листом Міністерства охорони здоров'я України від 07.06.2022 р. № 22-04/12786/2-22;
- ✓ [Випуску 78 «Охорона здоров'я» Довідника кваліфікаційних характеристик професій](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117, та вимог [професійних стандартів](#) працівників сфери охорони здоров'я (за наявності);
- ✓ низкою інших нормативно-правових документів ([Закон України про освіту](#); [Закон України про вищу освіту](#); [Закон України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення](#); [Основи законодавства України про охорону здоров'я](#); [Закон України про систему громадського здоров'я](#); Порядок підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу, затверджений [постановою Кабінету міністрів України від 21.11.2012 р. № 1115](#); Положення про навчально-тренувальний відділ (центр) підготовки з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, затверджене [наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.03.2009 р. № 132](#); Стратегія людського розвитку, затверджена [Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021](#) тощо);
- ✓ План освітніх заходів у сфері післядипломної медичної освіти та безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я, Статут, Положення про організацію освітнього процесу, Перелік платних освітніх та інших послуг, Стратегія розвитку, Правила внутрішнього розпорядку та інших регламентуючих документів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Цикли вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводяться з метою присвоєння / підтвердження звання лікаря-спеціаліста за результатами атестації слухачів освітнього заходу на визначення рівня знань та практичних навичок. **Присвоєння звання лікаря-спеціаліста** відповідної лікарської спеціальності проводиться слухачу циклу спеціалізації, який вперше отримує цю спеціальність. **Підтвердження звання лікаря-спеціаліста** проводиться для лікарів, які вже мають цю лікарську спеціальність, але не працювали за нею більше 3-х років поспіль або з перервами. Цикли вторинної лікарської спеціалізації проводяться для відновлення права на професійну діяльність працівників сфери охорони здоров'я, які **своєчасно не пройшли атестацію або яким відмовлено в атестації** на присвоєння чи підтвердження професійної кваліфікації / рівня професійної кваліфікації за відповідною спеціальністю.

Лікарі, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, не можуть займатися лікарською діяльністю за цією спеціальністю без попереднього проходження **стажування**. Процедури направлення, зарахування, навчання та атестації лікарів, які проходять стажування, регламентовано Порядком проведення атестації лікарів, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960.

Зарахування на цикли вторинної лікарської спеціалізації та стажування проводиться наказом по університету на підставі заяви особи, яка бажає навчатися на циклі спеціалізації / стажуванні. До зарахування особи, які бажають зарахуватися на цикл, мають надати повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;

- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Тривалість циклів вторинної лікарської спеціалізації регламентується [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347. Для вступників на цикли вторинної лікарської спеціалізації, яким заплановано присвоєння звання лікаря-спеціаліста, для деяких циклів спеціалізації діють обмеження у розрізі наявної на час зарахування лікарської спеціальності, а для кожного циклу вторинної лікарської спеціалізації вище згаданим наказом регламентований можливий **контингент вступників**. **Тривалість стажування** встановлюється рішенням комісії з тестування, яке проводиться не пізніше ніж за 14 днів до початку стажування, при закладі вищої освіти та становить від 1 до 6 місяців.

Навчання на циклах вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених програмою, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу наказом по університету. За результатами атестації лікар отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу вторинної лікарської спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копії диплому, сертифікату (-ів) лікаря-спеціаліста, свідоцтва (-в) про присвоєння кваліфікаційної категорії.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування лікарю **присвоюється або підтверджується** звання лікаря-спеціаліста. У разі недостатнього рівню підготовки, наявності такого рівню володіння сучасними методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що може призвести до погіршення стану пацієнта або його смерті, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання лікаря-спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит лікар отримує довідку про те, що прослухав цикл спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Цикли спеціалізації для професіоналів у галузі охорони здоров'я та для професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в системі охорони здоров'я,

проводяться з метою **присвоєння або підтвердження звання спеціаліста**. Процедура провадження циклів регламентується [Порядком проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650, а перелік спеціальностей професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я, тривалість циклів спеціалізації та вимоги до контингенту слухачів встановлюються [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112.

Зарахування на цикли спеціалізації / стажування проводиться наказом по університету. До зарахування **особи, які бажають зарахуватися на цикл / стажування, мають надати** повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;
- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Навчання на циклах спеціалізації / стажуванні проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених програмою циклу / стажування, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу / стажування наказом по університету. За результатами атестації слухач отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копія диплому.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування слухачу **присвоюється або підтверджується** звання спеціаліста. У разі недостатнього рівню підготовки, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит слухач отримує довідку про те, що прослухав цикл

спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Програми циклів спеціалізації / стажування повинні відповідати принципам доказової медицини, галузевим стандартам у сфері охорони здоров'я та вимогам до кваліфікаційних характеристик працівників охорони здоров'я. Програма включає:

- ✓ опис цільової аудиторії;
- ✓ мету заходу;
- ✓ перелік компетентностей, що набуваються або вдосконалюються;
- ✓ опис структури заходу та загальний обсяг навчального навантаження;
- ✓ форми і методи організації та проведення заходу;
- ✓ матеріально-технічне забезпечення заходу;
- ✓ форми підсумкового контролю.

Програми розробляються кафедрами ІІ медичного факультету та/або Каразінськими школами післядипломної освіти та затверджуються на період дії програми у встановленому порядку.

Обсяг навчальної роботи для циклів спеціалізації встановлюється із розрахунку 6 академічних годин на день аудиторної роботи (66,7%) та 3 академічних години на день самостійної роботи (33,3%), що при 5-денному навчальному тижні складає (5 днів на тиждень по 6 годин – 30 годин; 4 тижні в місяці по 30 годин – 120 годин на місяць):

Тривалість заходу	Академічні години			Кількість кредитів ECTS
	Аудиторні	Самостійна робота	Загалом	
1 місяць	120	60	180	6,0
2 місяці	240	120	360	12,0
3 місяці	360	180	540	18,0
4 місяці	480	240	720	24,0
5 місяців	600	300	900	30,0
6 місяців	720	360	1080	36,0
9 місяців	1080	540	1620	54,0

Навчальна робота під час циклів спеціалізації / стажування реалізується Каразінськими школами післядипломної медичної освіти у вигляді наступних **форм навчальної діяльності**:

- ✓ **лекційні заняття** є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу;
- ✓ **практичні заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань з використанням симуляційних технологій навчання, технологій «віртуальний пацієнт» та роботи в умовах, максимально наближених до реальної клінічної практики, включаючи проведення вхідного контролю знань, вмінь та навичок, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів освіти, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання;
- ✓ **семінарські заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих здобувачі освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів), а викладач оцінює підготовлені виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо;
- ✓ **тренінг** – активна, групова форма навчання, спрямована на розвиток певних навичок, знань, умінь та компетенцій, який відрізняється від традиційних методів навчання, таких як лекції, орієнтацією на практичну діяльність, взаємодію учасників та рефлексію. В ході тренінгу слухачі в невеликих групах активно долучаються до процесу навчання, основна увага

приділяється обміну досвідом, взаємонавчанню, розвитку конкретних навичок з використанням інтерактивних методів навчання (рольові ігри, дискусії, дебати, мозкові штурми, робота в групах тощо) на тлі зворотного зв'язку від викладача заходу;

- ✓ **дискусії** – це діалоговий процес обміну думками, аргументами та позиціями з певної проблеми, що сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення, навичок аргументації та співпраці між учасниками. Цей метод допомагає поглибити знання, виявити різні точки зору, навчитися слухати співрозмовника та відстоювати власну думку в атмосфері довіри та взаємоповаги;
- ✓ **дебати** – це інтерактивна технологія, в якій команди слухачів аргументовано доводять свою позицію (тезу) та опонують аргументам суперників, а не безпосередньо один одному; це комплексна діяльність, яка сприяє розвитку критичного мислення, логічного мислення, навичок аргументації та ораторського мистецтва, а також формує громадянські якості, відповідальність та вміння працювати в команді;
- ✓ **симуляція** – метод навчання, що передбачає створення штучного середовища, яке імітує реальні умови з метою набуття слухачами практичних навичок та знань шляхом взаємодії з цим середовищем. Симуляції можуть бути різних видів, включаючи комп'ютерні симуляції (віртуальний пацієнт, симулятор клініки та інше програмне забезпечення), ситуативне навчання (розробка сценаріїв та ситуацій, які вимагають прийняття слухачами рішень та дій, що імітують реальні умови) та навчання на основі сценаріїв (взаємодія з стандартизованими пацієнтами, симуляторами або обладнанням з метою виконання завдань, які імітують реальну професійну діяльність);
- ✓ **самостійна робота** є одним з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, при цьому навчальний час, відведений для самостійної роботи, становить не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу (вагомим компонентом підготовки лікаря-інтерна є самостійна позааудиторна робота, яка включає в тому числі роботу з періодичною науковою літературою, світовими базами медичних знань (сайти WHO, PubMed, ResearchGate та ін.), актуальними редакціями міжнародних та національних протоколів та стандартів надання медико-профілактичної допомоги тощо).

Методами організації та проведення циклів спеціалізації / стажування є:

- ✓ **метод прямих інструкцій** (direct instruction, **пояснювально-ілюстративний метод**) – структурований педагогічний підхід, в якому викладач чітко і ясно викладає матеріал, надаючи чіткі вказівки та отримує зворотній зв'язок. Цей метод передбачає систематичний підхід до навчання, де викладач керує процесом, а слухачі активно засвоюють теоретичні знання та опановують практичні навички через повторення та практику;
- ✓ **метод спроб і помилок** – форма навчання, заснована на багаторазовому повторенні дій з метою знаходження правильного рішення, при цьому слухач під наглядом і контролем викладача повторює спроби, помиляється та на основі аналізу помилок коригує свої дії, поки не досягне бажаного результату;
- ✓ **метод навчання через спостереження (навчання шляхом імітації)** – процес засвоєння теоретичного матеріалу та оволодіння практичними навичками слухачами за допомогою спостереження за викладачем та / або іншими слухачами, забезпечуючи при цьому додатковий розвиток когнітивних та соціальних якостей слухачів, та подальшим відтворенням слухачами продемонстрованих знань чи навичок;
- ✓ **ситуаційний аналіз (кейс-метод)** – інтерактивна техніка навчання, яка базується на аналізі конкретних, часто реальних, ситуацій для розвитку у слухачів навичок вирішення проблем, аналітичного мислення та прийняття рішень. Слухачі активно включаються у процес дослідження кейсу, аналізують ситуацію, виявляють проблеми, пропонують та оцінюють різні рішення;

- ✓ **лабораторний метод** – практичний метод навчання, який передбачає виконання слухачами певних завдань, дослідів або експериментів у спеціально обладнаній лабораторії з метою глибинного засвоєння теоретичного матеріалу та формування практичних навичок;
- ✓ **аналітичний метод** – процес розкладання цілого (складного) на частини (прості) для більш глибокого вивчення та розуміння кожної складової теми заходу. Метод передбачає аналіз окремих елементів, їх властивостей та взаємозв'язків із подальшим синтезом отриманих знань для цілісного сприйняття явища або поняття. Детальний аналіз частин теми заходу дозволяє слухачам виявляти взаємозалежності між простими фрагментами та формувати розуміння їх ролі у цілому;
- ✓ **синтетичний метод** – процес об'єднання невеликих фрагментів теми заходу або етапі виконання практичної навички в єдине ціле з метою формування узагальненого розуміння об'єкту вивчення та оволодіння практичною навичкою; метод часто використовується разом з аналітичним;
- ✓ **тренувальний метод** – система застосування практичних навичок шляхом цілеспрямованого, багаторазового повторення певних дій з метою досягнення автоматизації рухів або інших навчальних цілей. Тренувальні методи можуть включати вправи, імітацію, кругове тренування та інші форми, що спрямовані формування навички, удосконалення техніки та швидкості виконання тощо;
- ✓ **проблемний метод** – метод навчання, який передбачає створення умов для активної самостійної або частково самостійної пізнавальної діяльності слухачів шляхом розв'язання проблемних ситуацій. Замість прямої передачі знань, викладач створює проблемні ситуації, а слухачі самостійно або за допомогою викладача шукають шляхи їх вирішення, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку фахового мислення;
- ✓ **евристичний метод** використовується з метою поступового наближення слухачів до самостійного вирішення пізнавальних проблем, при цьому викладач розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, а слухачі здійснюють окремі кроки пошуку їх вирішення;
- ✓ **інші методи організації та проведення заходу.**

В програмі циклу спеціалізації / стажування обов'язково планується **поточне та підсумкове оцінювання** рівню підготовки слухачів. **Поточне оцінювання** проводиться викладачами на практичних та семінарських заняттях за результатами вивчення кожної теми. Результати оцінювання вносять в журнал реєстрації результатів навчання (журнал ведеться викладачами освітнього заходу). **Підсумкове оцінювання** проводиться для слухачів, які повністю виконали навчальний план підготовки та програму циклу / стажування у вигляді **атестації на визначення рівня знань та вмінь** з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста / спеціаліста. Атестація на визначення рівня знань та вмінь слухачів циклів спеціалізації / стажування проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками** (виконання щонайменше трьох пакетів практичних завдань та ситуаційних задач із залученням симуляційного обладнання, стандартизованих пацієнтів тощо) та **співбесіди із спеціальності** (білети з трьома теоретичними питаннями відповідно до програми підготовки). Результати атестації оформлюються у вигляді **відомостей**, на підставі яких фахівець Центру формує **протоколи засідання атестаційної комісії**.

В програмах циклів спеціалізації / стажування обов'язково визначається **цільова аудиторія**, яка визначається контингентом слухачів з [наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями»](#) від 25.07.2023 р. № 1347 для лікарів та [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112 для професіоналів у галузі охорони здоров'я / професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я.

Порядок реєстрації слухачів на цикли спеціалізації / стажування описаний у відповідних документах, оприлюднених на сайті ІІ медичного факультету.

АНОТАЦІЯ

Програма стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, – це шлях до професійної досконалості.

Щелепно-лицева хірургія – унікальна галузь медицини, що поєднує мистецтво та науку, відновлюючи не лише функцію, але й естетику обличчя, даруючи пацієнтам нову якість життя. Сертифікатна програма спеціалізації відкриває двері у фасцинуючий світ цієї надзвичайно важливої медичної спеціальності. Забезпечує комплексну підготовку фахівців з використанням найсучасніших методики навчання.

Ви опануєте широкий спектр практичних навичок: від складних реконструктивних операцій до естетичних втручань, від діагностики новоутворень щелепно-лицевої ділянки до лікування травматичних ушкоджень. Теоретична база включає поглиблене вивчення анатомії, фізіології, патофізіології щелепно-лицевої ділянки, сучасних підходів до діагностики та лікування, базуючись на принципах доказової медицини та міжнародних протоколах.

Наші інноваційні методики навчання включають роботу з високотехнологічними симуляторами, віртуальними пацієнтами, 3D-моделями, відеолекції від провідних спеціалістів галузі та, найголовніше, розбір реальних клінічних випадків.

Ви матимете можливість асистувати на операціях та відпрацьовувати хірургічні навички під керівництвом досвідчених наставників у реальному клінічному середовищі.

Актуальність щелепно-лицевої хірургії в сучасній системі охорони здоров'я неможливо переоцінити. Зростання кількості онкологічних захворювань, складних травматичних ушкоджень, вроджених аномалій та підвищені естетичні вимоги суспільства створюють високий попит на кваліфікованих фахівців цієї галузі.

Набуті знання та вміння дозволять вам не просто лікувати захворювання, але й суттєво підвищувати якість життя пацієнтів, повертаючи їм не лише здоров'я, але й впевненість у собі. Обравши нашу програму, ви приєднаєтесь до елітної спільноти фахівців, які щодня змінюють життя своїх пацієнтів на краще. Щелепно-лицева хірургія – це не просто спеціальність, це покликання, яке дозволяє творити дива сучасної медицини!

ОПИС ПРОГРАМИ

Загальна інформація	
Офіційна назва програми	Програма стажування за спеціальністю «Щелепно-лицева хірургія» для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію
Структурний підрозділ	ІІ медичний факультет, Центр післядипломної медичної освіти, кафедра стоматології
Обсяг програми	1-місячний захід: аудиторна робота – 120 академічних годин; самостійна робота – 60 академічних годин; загалом – 180 академічних годин, 6,0 кредитів ECTS
Мова викладання	Українська
Передумови навчання	Надання особою регламентованого переліку документів для реєстрації на освітній захід, укладання договору про надання освітньої послуги, відповідність рівню освіти та спеціальності цільовій аудиторії заходу, наявність первинної або вторинної

	лікарської спеціалізації відповідно до вимог до контингенту слухачів, встановленим Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347 чи Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112	
Мінімальна та максимальна кількість слухачів в групі	8-15 слухачів	
Форми навчання	Інституційна очна (денна або вечірня) форма навчання з обов'язковою особистою присутністю слухачів на місці проведення заходу; дистанційна з участю слухачів в режимі реального часу; змішана форма навчання (очна та дистанційна)	
Оцінка результатів навчання	Поточний контроль результатів навчання; атестація на визначення рівню знань та вмінь за результатами співбесіди за спеціальністю та іспиту з оволодіння практичними навичками з присвоєнням / підтвердженням звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста	
Інтернет-адреса місця постійного розміщення програми	Офіційний веб-сайт ІІ медичного факультету	
Мета програми		
Підвищення рівню фахової компетентності, теоретичної підготовки та оволодіння практичними навичками слухачами освітнього заходу з метою набуття ними кваліфікації спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу з виконанням вимог до кваліфікаційних характеристик відповідної професії відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Випуск 78. Охорона здоров'я, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2022 р. № 117 та відповідно до вимог професійних стандартів (у разі наявності)		
Загальні компетентності (ЗК), що вдосконалюються та/або набуваються:		
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	
ЗК2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	
ЗК3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	
ЗК4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності	
ЗК5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації	
ЗК6	Здатність приймати обґрунтовані рішення	
ЗК7	Здатність працювати в команді	
ЗК8	Здатність до міжособистісної взаємодії	
ЗК9	Здатність спілкуватись іноземною мовою	
ЗК10	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології	

ЗК11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
ЗК12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
ЗК13	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
ЗК14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
Фахові компетентності (ФК), що вдосконалюються та/або набуваються:	
ФК1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
ФК2	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
ФК3	Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання
ФК4	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК5	Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК6	Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань
ФК7	Здатність до діагностування невідкладних станів
ФК8	Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги
ФК9	Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів
ФК10	Здатність до виконання медичних маніпуляцій
ФК11	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності
ФК13	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів
ФК16	Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм
ФК17	Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
ФК18	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів

ФК19	Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг
ФК20	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації
ФК21	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
ФК22	Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів
ФК23	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я
ФК24	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
ФК25	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
ФК26	Здатність здійснювати наукову та/або науково-педагогічну діяльність у сфері охорони здоров'я
Результати навчання (РН):	
РН1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності
РН2	Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я
РН3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем
РН4	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання
РН5	Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу, враховуючи вік пацієнта
РН6	Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я
РН7	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні

	та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань
PH8	Визначити головний клінічний синдром або чим обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу
PH9	Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями, враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміння обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи
PH10	Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами
PH14	Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування
PH15	Організовувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в т.ч. у польових умовах
PH16	Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі
PH17	Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм
PH21	Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію
PH22	Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я
PH23	Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я людини для оцінки стану захворюваності населення

PH24	Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності
PH25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефаківців
PH26	Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, організовувати роботу та професійний розвиток персоналу з урахуванням набутих навиків ефективної роботи в команді, позицій лідерства, належної якості, доступності і справедливості, забезпечення надання інтегрованої медичної допомоги
PH27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів
PH28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки
PH29	Планувати, організовувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, в тому числі згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організовувати додаткові вакцинальні кампанії, у т.ч. заходи з імунопрофілактики
Особливості програми	
Цільова аудиторія слухачів	Для лікарів-хірургів щелепно-лицевих, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію
Документ про успішне виконання програми	Сертифікат лікаря-спеціаліста

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Компоненти програми	Загальна кількість годин	Аудиторна робота		Самостійна робота
		Лекційні заняття	Практичні заняття	
Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності	3	1	0	2
Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я	5	1	2	2
Тема 3. Законодавство та нормативні документи про охорону здоров'я. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевого профілю. Медична документація, деонтологія. Теоретичні засади створення та просування інформаційного контенту в для надання стоматологічної допомоги та послуг. Особистий бренд стоматолога, бренд стоматологічної клініки. Створення та просування стоматологічного контенту в інтернет-просторі.	9	1	6	2

Реклама стоматологічної діяльності. Способи та прийоми створення рекламного тексту				
Тема 4. Економіка та менеджмент у щелепно-лицевій хірургії	7	1	4	2
Тема 5. Топографічна та клінічна анатомія голови, шиї дорослих і дітей	11	1	6	4
Тема 6. Знеболювання при різних операціях у щелепно-лицевій ділянці	8	2	4	2
Тема 7. Основні та додаткові методи дослідження. 3D-технології у щелепно-лицевій хірургії	9	1	4	4
Тема 8. Міжнародна класифікація хвороб. Діагноз, план лікування. Співпраця із фахівцями з суміжних спеціальностей та службами	13	1	8	4
Тема 9. Неспецифічні та специфічні запальні захворювання щелепно-лищевої ділянки	11	1	6	4
Тема 10. Травматичні ушкодження щелепно-лищевої ділянки. Бойові травматичні ушкодження	13	1	8	4
Тема 11. Хірургічне лікування парезів і паралічів лищевого нерва. Стоматоневрологія	13	1	8	4
Тема 12. Вроджені та набуті диспластичні ураженнями, дефекти та деформації, ортогнатична хірургія. Травматичне пошкодження орбіти, відновлення верхніх і нижніх повік, носа, зміна форми носа. Застосування трансплантації тканин з віддалених ділянок тіла	13	1	8	4
Тема 13. Дегенеративні, запальні та дистрофічні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба	11	1	6	4
Тема 14. Предракові захворювання, доброякісні та злоякісні новоутворення	11	1	6	4
Тема 15. Невідкладні стани, допомога у термінальних станах	8	2	4	2
Тема 16. Підготовка порожнини рота до ортопедичного лікування, стоматологічна імплантація	11	1	6	4
Тема 17. Хірургічне лікування захворювань слинних залоз	9	1	4	4
Тема 18. Реабілітація, фізіотерапія, дієтотерапія та профілактика в щелепно-лицевій хірургії	9	1	4	4
Тема 19. Тестування	1	0	1	0
Тема 20. Іспит з оволодіння практичними навичками	2	0	2	0
Тема 21. Співбесіда зі спеціальності	2	0	2	0
Тема 22. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу вторинної лікарської спеціалізації	1	0	1	0
ВСЬОГО:	180	20	100	60
Аудиторне навантаження – 120 академічних годин; самостійна робота слухачів – 60 академічних годин; загальний обсяг програми – 180 академічних годин (6,0 кредитів ECTS)				

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності. Актуальність тематики освітнього заходу. Кваліфікаційна характеристика професії. Ознайомлення слухачів з програмою, метою, змістом програми. Брифінг.

Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я. Чинні нормативно-правові акти, що визначають діяльність лікаря за спеціальністю освітнього заходу.

Актуальні редакції постанов Кабінету міністрів України та Міністерства охорони здоров'я України. Основи законодавства про Національну службу здоров'я України. Нормативно-правове регулювання професійної взаємодії кластерів системи охорони здоров'я України.

Тема 3. Законодавство та нормативні документи про охорону здоров'я. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевого профілю. Медична документація, деонтологія. Реклама стоматологічної діяльності. Способи та прийоми створення рекламного тексту. Етапи формування спеціальності «Щелепно-лицева хірургія» в Україні. Законодавче забезпечення охорони здоров'я в Україні. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я. Історія становлення юридичної регламентації медичної діяльності в Україні. Конституційне регулювання права людини на охорону здоров'я в Україні. Загальна характеристика законодавства України про охорону здоров'я.

Тенденції розвитку й удосконалення нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я. Кодифікація законодавства про охорону здоров'я. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Система прав людини у сфері охорони здоров'я. Пацієнт та його правовий статус: дефініційний і класифікаційний підходи. Правовий статус законних представників. Права і обов'язки пацієнтів. Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категорійний апарат і класифікація. Права і обов'язки медичних працівників. Механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин. Юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення. Юридична відповідальність медичних працівників: загальна характеристика. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів. Цивільно-правова відповідальність у галузі охорони здоров'я. Адміністративна та дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Юридична практика у сфері охорони здоров'я. Правове регулювання стоматологічної допомоги в Україні. Стоматологічна допомога в Україні: нормативне забезпечення. Біоетичне законодавство. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я. Правовий статус медичних працівників у галузі стоматології. Юридична оцінка несприятливих наслідків надання стоматологічної допомоги. Поняття та види дефектів надання медичної допомоги. Юридична практика. Господарська діяльність у стоматології. Особливості оподаткування стоматологічної діяльності. Організація та обладнання стоматологічного кабінету. Організація хірургічної допомоги щелепно-лицевого профілю. Медична документація в щелепно-лицевому відділенні. Деонтологія в щелепно-лицевій хірургії.

Теоретичні засади створення та просування інформаційного контенту для надання стоматологічної допомоги та послуг: Контент і його класифікація. Типи контенту за формою подання/способом передачі інформації. Способи і канали просування створеного контенту. Особистий бренд стоматолога, бренд стоматологічної клініки. Створення та просування стоматологічного контенту в інтернет-просторі: Типи контенту за формою подання/способом передачі інформації. Створення сайту стоматолога, стоматологічної клініки. Просування стоматологічної діяльності у соціальних мережах.

Маркетингова інформація в рекламному тексті. Основні складники рекламного тексту.

Тема 4. Економіка та менеджмент у щелепно-лицевій хірургії. Економіка та менеджмент у щелепно-лицевій хірургії: основні принципи. Фінансове планування для щелепно-лицевої хірургії. Маркетинг хірургічних послуг та юридичні аспекти. Оцінка економічної ефективності закладу стоматології (хірургічної клініки). Аналіз фінансових показників закладу: доходи, витрати, рентабельність. Оцінка операційних витрат: управління ресурсами та логістикою хірургічного обладнання. Визначення точок прибутковості та рентабельності хірургічних втручань. Менеджмент персоналу та ресурсів у хірургічній стоматології.

Організація роботи хірургічної команди: управління змінами, навчання персоналу. Управління ресурсами операційної: закупівля, контроль якості та планування витрат.

Операційні ризики та методи їх мінімізації в клініках, що спеціалізуються на складних втручаннях. Бізнес-планування у щелепно-лицевій хірургії. Практичні вправи зі створення бізнес-плану закладу стоматології (хірургічної клініки). Оцінка інвестиційних ризиків та стратегії розвитку закладу з хірургічною спеціалізацією. Прогнозування прибутковості хірургічних процедур на основі поточних ринкових даних. Маркетингові стратегії для просування хірургічних послуг. Розробка ефективної маркетингової кампанії для залучення пацієнтів на хірургічні послуги. Взаємодія з пацієнтами через соціальні медіа та цифрові канали. Управління репутацією закладу та відгуками про хірургічні втручання. Операційна діяльність та стратегічне планування. Оптимізація хірургічних процесів: планування операційних днів, керування розкладом. Використання інноваційних технологій у хірургії для підвищення ефективності. Стратегічне планування розширення послуг закладу стоматології та вихід на нові ринки. Огляд юридичних аспектів: основні вимоги до ліцензування закладів стоматології, що надають хірургічні послуги. Правові аспекти роботи з пацієнтами, включаючи документування та відповідальність. Аналіз ринку хірургічних послуг: аналіз сучасних трендів ринку хірургічних послуг у стоматології. Дослідження конкурентного середовища та аналіз потенційних можливостей для закладу. Аналіз маркетингових стратегій провідних хірургічних закладів. Управління персоналом хірургічної клініки (4 години): розробка стратегії навчання та мотивації персоналу. Вивчення прикладів конфліктних ситуацій у клініках та їх вирішення. Аналітична робота: розробка бізнес-плану для хірургічного закладу: аналіз витрат і доходів. Оцінка операційної ефективності закладу на основі реальних чи змодельованих даних. Розробка фінансових моделей для прогнозування прибутковості хірургічних послуг.

Тема 5. Топографічна та клінічна анатомія голови, шиї дорослих і дітей. Розвиток зубо-щелепного апарату. Формування обличчя. Розвиток зубів. Розвиток тимчасових зубів. Прорізування зубів. Розвиток постійних зубів. Анатомія зубів (тимчасові, постійні), зубних рядів. Анатомічна будова постійних зубів. Гістологічна будова твердих тканин зубів, пульпи, періодонта, пародонта і слизової оболонки порожнини рота. Пародонт. Слизова оболонка порожнини рота. Змикання зубних рядів — прикус. Прикус тимчасових зубів. Змінний прикус. Постійний прикус. Будова щелепно-лицевої ділянки. Основні анатомічні ділянки обличчя. Анатомічна характеристика основних щелепно-лицевих ділянок. Основи чутливої іннервації щелепно-лицевої ділянки. Кровопостачання обличчя та органів порожнини рота. Будова скронево-нижньощелепного суглоба. Хірургічна анатомія ділянок рота та ротової порожнини.

Ротова область. Губи, шкіра, перехідна частина, слизова оболонка, м'язи, лімфо відтік.

Хірургічна анатомія областей обличчя. Підочна область. Топографія. Шкіра, м'язи, фасції, клітинні простори. Кровопостачання, лімфовідтік, інервація. Вилицева область. Топографія. Шкіра, м'язи, зв'язки, фасції клітинні простори. Кровопостачання, лімфовідтік, інервація. Привушно-жувальна область. Поверхневий відділ. Топографія. Шкіра, фасції, клітинні простори, привушна слинна залоза, кровопостачання, лімфовідтік, інервація. Привушно-жувальна область. либокий відділ. Топографія. М'язи, фасції, клітинні простори та шляхи розповсюдження запальних ексудатів, судини, нерви, лімфатична система. Щічна область. Топографія. Шкіра, м'язи, фасції клітинні жирові простори. Кровопостачання, лімфовідтік, інервація. Хірургічна анатомія щелеп та скронево-нижньощелепного суглобу. Хірургічна анатомія передніх відділів шиї. Анатомія і фізіологія малих слинних залоз. Анатомія і фізіологія великих слинних залоз. Кістки лицевого відділу черепа. М'язи і фасції щелепно-лицевої ділянки і шиї. Опорно-руховий апарат щелепно-лицевої ділянки. Лімфатична система. Клінічна анатомія мозкового відділу голови. Клінічна анатомія лицевого відділу голови. Оперативна хірургія та клінічна анатомія щелепно-лицевої ділянки. Клінічна анатомія шиї. Оперативні втручання на шиї. Фізичні особливості радіаційної медицини, дозиметрії і радіаційної безпеки. Біологічна дія іонізуючого випромінювання. Методи і способи використання іонізуючого випромінювання в медицині. Гігієнічні аспекти радіаційної безпеки. Гігієнічні аспекти радіаційних та ядерних аварій. Методи і способи використання іонізуючого випромінювання в медицині. Гостра променева хвороба. Хронічні і віддалені наслідки опромінення. Диспансеризація осіб, які зазнали дії

радіаційного опромінення.

Тема 6. Знеболювання при різних операціях у щелепно-лицевій ділянці. Місцеві анестетики. Характеристика місцевих анестетиків. Вазоконстриктори. Місцева анестезія при втручаннях в щелепно-лицевій ділянці. Мета, види та завдання знеболювання. Біль, його види, компоненти, значення для організму. Методи його усунення. Неін'єкційні методи місцевого знеболювання. Ін'єкційні методи місцевого знеболювання. Премедикація і потенціювання. Класифікації місцевих анестезій (аплікаційна, поверхнева, термінальна; інфільтраційна; інтралігаментарна; провідникова). Вибір методу. Показання. Протипоказання. Інфільтраційне знеболення. Периферійне провідникове знеболення тканин верхньої щелепи. Види та техніки проведення внутрішньо- та зовнішньо ротового методу. Зони знеболення. Провідникове знеболення периферійне навколо нижньої щелепи. Види та техніки проведення внутрішньо- та зовнішньо ротового методу. Зони знеболення. Провідникове знеболення центральне. Види. Техніки проведення. Загальні ускладнення місцевої анестезії. Місцеві побічні ефекти при проведенні локальної анестезії. Профілактика ускладнень анестезії. Оцінювання стану пацієнта. Виявлення груп ризику з урахуванням особливостей дитячого, похилого віку, наявної вагітності, супутньої патології. Оформлення «Анкети здоров'я». Обґрунтування виду та методу анестезії та анестетика. Загальне знеболення. Комбіноване знеболювання у щелепно-лицевій хірургії. Гостра дихальна недостатність. Асфіксія, механізми виникнення та види. Кровотечі в щелепно-лицевій ділянці та допомога при них. Невідкладні стани зумовлені серцево-судинними порушеннями. Невідкладні стани у пацієнтів з щелепно-лицевою патологією зумовлені загостренням супутніх соматичних захворювань. Наркоз і засоби для його проведення при наданні стаціонарної та амбулаторної допомоги. Місцеві анестетики. Потенційована місцева анестезія. Інфільтраційне знеболення. Провідникове знеболення. Периферичне провідникове знеболення. Центральне провідникове знеболення. Загальні ускладнення місцевої анестезії.

Тема 7. Основні та додаткові методи дослідження. 3D-технології у щелепно-лицевій хірургії. Клінічні та лабораторні методи обстеження хворого стоматологічного профілю. Загальні принципи діагностики. Опитування хворого (опитування: скарги, анамнез хвороби та життя, супутня патологія). Загальний огляд хворого. Загальний огляд хворого. Загальний стан органів та систем хворого та ступені його порушення за показниками: свідомість та стан психічних реакцій; дихання; серцево-судинні показники (рівень АД, пульс), температура тіла. Огляд щелепно-лицевої ділянки. Зовнішній огляд та пальпація обличчя та шиї, великих та малих слинних залоз, регіонарних лімфатичних вузлів. Функціональні методи діагностики. Лабораторні методи обстеження. Загальні уявлення про склад та функції крові. Фізіологічні показники формених елементів крові. Інтерпретація їх варіабельних значень. Складові показники клінічного аналізу сечі, їх коливання, інтерпретація. Клініко - біохімічне дослідження біологічно активних речовин: слини, ротової рідин, ліквору та ін. Морфологічні методи обстеження. Проведення цитологічного метода дослідження, методика, значення. Біопсія, її види, методика проведення, значення. Мікробіологічне та вірусологічні методи обстеження пацієнтів з патологіями щелепно-лицевої ділянки, оцінювання та значення отриманих результатів. Рентгенологічні методи обстеження. Методи рентген контрастних обстежень щелепно-лицевої ділянки. Сучасні апаратні методи обстеження хворого стоматологічного профілю. Променеві методи обстеження в стоматології. Комп'ютерна томографія : спіральна, конусна. Магнітно-резонансна томографія. Стереолітографія. Ультразвукова діагностика.

Тема 8. Міжнародна класифікація хвороб. Діагноз, план лікування. Співпраця із фахівцями з суміжних спеціальностей та службами. Періодонтит: діагностика, клініка, методи лікування. Особливості перебігу переодонтитів у дітей. Клінічний перебіг періодонтитів у хворих похилого віку. Хірургічні методи лікування періодонтитів. Періостит: клініка, діагностика, методи лікування. Гострі періостити. Клініка. Діагностика. Хронічні періостити. Клініка. Діагностика та рентген діагностика. Остеомієліт: діагностика, клініка, методи

лікування. Гострий одонтогенний остеомієліт. Клініка, діагностика. Хронічний одонтогенний остеомієліт. Форми. Клініка. Діагностика. Підгостра стадія одонтогенного остеомієліту. Токсичний остеомієліт. Причини виникнення. Рентген діагностика. Особливості перебігу одонтогенного остеомієліту у дітей та людей похилого віку. Етіологія, патогенез, класифікації та клінічні ознаки одонтогенного гаймориту. Особливості клінічного обстеження пацієнтів з гайморитами. Спеціальних методів обстеження верхньощелепних синусів: зондування, повітряна проба, діагностична пункція, риноскопія, фіброскопія, біопсія. Променеві методи діагностика одонтогенного гаймориту; дентальні знімки причинних зубів, ортопантомографія щелеп, конусна та спіральна томографія гайморових пазух та інших навколо носових синусів. Показання до Магнітно Резонансної Томографії. Диференційна діагностика одонтогенного гаймориту з риногенним, алергійним, дійсними (ретенційними) та мінливими (лімфангектазійними) кістами верхньощелепного синусу, невралгіями трійчастого нерву, доброякісними та злоякісними пухлинами верхньої щелепи. Ятрогенні гайморити. Інородні тіла гайморової пазухи. Післятравматичні гайморити. Патогенез. Клініка, діагностика. Гострий одонтогенний гайморит. Хронічний одонтогенний гайморит. Патогенез, класифікація, диференційна діагностика. Хірургічні методи втручань на гайморових пазухах. Показання та протипоказання. Техніка пункції верхньощелепної пазухи. Техніки оперативних втручань на гайморовій пазусі. Техніки пластичного закриття ороантральних сполучень та нориць. Особливості перебігу гайморитів у пацієнтів похилого віку та дітей. Підшкірна гранулема обличчя: етіологія, клініка, діагностика. Диференційна діагностика підшкірної гранульоми з іншими запальними захворюваннями обличчя. Диференційна діагностика підшкірної гранульоми з іншими запальними захворюваннями обличчя. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з захворюваннями крові. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з лейкозами та лейкеміями. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з гемофілією. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з різними видами анемій та тромбоцитопеній. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з радіаційними ушкодженнями. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів при гострій променевій хворобі. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з при хронічній променевій хворобі. Стоматологічна підготовка хворого до і після променевого лікування. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів з ендокринними захворюваннями. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно-лицевої ділянки у пацієнтів з цукровим діабетом. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно-лицевої ділянки у пацієнтів з тиреотоксикозом. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у пацієнтів при аденокортикальних вадах. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у онкологічних хворих. Стоматологічна допомога пацієнтам з онкозахворюваннями щелепно-лицевої ділянки та догляд за ними. Стоматологічна допомога хворим з онкозахворюваннями інших органів та систем на різних стадіях захворювання. Захворювання пародонту. Методи хірургічного скасування зубоясеневих карманів. Гінгивектомія. Апікальне переміщення клаптя. Кюретаж закритий. Кюретаж відкритий. Клаптеві перації. Остеопластичні матеріали. Направлена регенерація тканин. Реплантація зубів при пародонтиті. Втручання на м'яких тканинах присінка ротової порожнини. Показання та протипоказання. Методики френулопластики. Методики вестибулопластики.

Тема 9. Неспецифічні та специфічні запальні захворювання щелепно-лицевої ділянки. Етіологія та механізми розвитку гнійно-запальних захворювань м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки та шиї. Класифікація. Синдром системної відповіді на запалення. Лімфаденіт: етіологія, клініка, диференційна діагностика. Запальний інфільтрат: етіологія,

клініка, диференційна діагностика, лікування. Класифікація флегмон ЩЛД. Етіологія, патогенез, особливості лікування. Шляхи розповсюдження гнійно-запальних процесів по клітинним просторам обличчя та шиї. Поверхневі флегмони та абсцеси навколо-верхньощелепних м'яких тканин. Глибокі флегмони та абсцеси навколо-верхньощелепних м'яких тканин. Флегмона та абсцес глибокого відділу привушної ділянки, клініка та діагностика. Флегмона та абсцес привушної жувальної ділянки, клініка та діагностика. Флегмона та абсцес скроневої ділянки, клініка та діагностика. Флегмона та абсцес підскроневої ямки, клініка та діагностика. Флегмона та абсцес ділянки орбіти, клініка та діагностика. Поверхневі флегмони та абсцеси навколо-нижньощелепних м'яких тканин. Глибокі флегмони та абсцеси навколо-нижньощелепних м'яких тканин. Гнильно-некротична флегмона м'яких тканин дна порожнини рота та шиї. Клініка, діагностика. Хірургічні методи лікування гнійних запальних захворювань м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки. Вибір оптимального строку розкриття гнійного вогнища. Вибір оперативного доступу. Вибір методу дренування післяопераційної рани. Місцеве лікування гнійних ран. Антибактеріальна терапія, сучасні препарати. Дезінтоксикаційне і загальнозміцнююче лікування. Імунотерапія. Гіпосенсибілізуюча терапія. Гіпосенсибілізуюча терапія. Фізіотерапія. Профілактика гнійно-запальних захворювань. Тромбофлебіт лицевих вен і синусів головного мозку. Тромбофлебіт лицевих вен: етіологія, патогенез клінічні прояви. Тромбофлебіт лицевих вен: діагностика, диференційна діагностика. Лікування тромбофлебіту щелепно-лицевої ділянки. Медіастеніт: етіологія, клініка, диференційна діагностика, особливості лікування. Медіастеніт, етіологія, патогенез клінічні прояви. Медіастеніт, методи діагностика, диференційна діагностика. Лікування медіастеніту. Сепсис. Етіологія, патогенез, класифікація. Сепсис. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Сепсис. Особливості лікування. Тромбофлебіт лицевих вен і синусів головного мозку. Фурункули і карбункули. Сучасні погляди на клініку та методи лікування. Бешиха: етіологія, клініка, диференційна діагностика, лікування, принципи лікування. Сибірська виразка: етіологія, клініка, диференційна діагностика, лікування. Нوما: етіологія, клініка, диференційна діагностика, лікування. Актиномікоз: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, лікування.

Туберкульоз. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування. Сифіліс. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування. Особливості клінічного перебігу та лікування захворювань щелепно – лицевої ділянки у хворих на ВІЛ/СНІД та іншими інфекційними захворюваннями. Прояви ВІЛ/СНІДу в щелепно-лицевій ділянці.

Тема 10. Травматичні ушкодження щелепно-лицевої ділянки. Бойові травматичні ушкодження. Загальна характеристика травм. Пошкодження м'яких тканин. Забої. Гематоми. Ссадна. Травматогенез. Клінічні прояви. Лікування. Рани, травматогенез та класифікація. Особливості клінічних проявів ран в залежності від локалізації. Патогенез раневого процесу. Принципи хірургічної обробки ран в залежності від терміну. Характерні особливості м'яких тканин щелепно-лицевої локалізації та їх хірургічної обробки. Ускладнення пошкоджень м'яких тканин. Асфіксія, дихальна недостатність, кровотеча. Рубці. Класифікація. Клінічні характеристики. Хірургічні та медикаментозні методи лікування. Невогнепальні переломи кісток середньої зони обличчя. Травматогенез. Класифікація. Поєднані краніо-фаціальні пошкодження. Загальні відомості. Особливості надання медичної допомоги. Переломи верхньої щелепи: клінічна симптоматика, диференційна діагностика, особливості лікування. Переломи виличної кістки і дуги: клінічна симптоматика, диференційна діагностика, особливості лікування. Переломи кісток носа: клінічна симптоматика, диференційна діагностика, особливості лікування. Переломи орбіти: клінічна симптоматика, диференційна діагностика, особливості лікування. Травматичні ушкодження м'яких тканин щелепно-лицевої ділянки. Особливості хірургічної обробки ран м'яких тканин обличчя. Методи первинного закриття дефектів м'яких тканин обличчя різної форми. Особливості хірургічної обробки ран, що проникають у порожнину рота. Особливості обробки ран язика. Види зупинки кровотеч при травматичних ушкодженнях. Особливості хірургічної обробки ран слинних залоз. Особливості хірургічної обробки ран щелеп. Особливості хірургічної обробки ран кісток обличчя. Переломи

зубів та альвеолярного відростку. Переломи нижньої щелепи. Клініка в залежності від локалізації. Переломи верхньої щелепи. Переломи кісток носа. Діагностика, клініка, методи лікування. Переломи кісток вилицевої кістки і дуги. Діагностика, клініка, методи лікування. Ранні ускладнення пошкоджень щелепно-лицевої ділянки. Пізні ускладнення пошкоджень щелепно-лицевої ділянки. Принципи реабілітації хворих з переломами щелеп. Особливості клінічного перебігу і лікування вогнепальних ран м'яких тканин обличчя і шиї. Особливості вогнепальних переломів середньої зони обличчя. Особливості вогнепальних переломів нижньої щелепи. Комбіновані поразки. Коротка характеристика екстремальних ситуацій військового часу і мирного часу. Харчування і догляд за пораненими в щелепно-лицеву ділянку. Ранні ускладнення переломів щелеп. Нагноєння кісткової тканини. Вторинне зміщення відламків. Пізні ускладнення. Посттравматичний остеомієліт. Посттравматичний гайморит. Опіки шкіри обличчя і слизової оболонки порожнини рота. Комбіновані поразки. Захворювання скронево-нижньощелепного суглобу. Контрактура жувальних м'язів. Консолідація відламків в неправильному положенні. Бронхопульмональні ускладнення. Церебральні порушення.

Тема 11. Хірургічне лікування парезів і паралічів лицевого нерва. Стоматоневрологія. Неврогенні захворювання трійчастого нерва. Невралгія трійчастого нерва центрального генезу: етіологія, клініка, діагностика, лікування. Невралгія трійчастого нерва периферичного генезу. Одонтогенна невралгія трійчастого нерва. Етіологія, клініка. Діференційна діагностика. Хірургічне лікування невралгій трійчастого нерву. Невралгія язикоглоточного нерва, механізми розвитку. Діагностика. Лікування. Неврит трійчастого нерва. Клініка, діагностика. Лікування. Неврит лицевого нерва. Клініка, діагностика. Методи лікування. Параліч мимічних м'язів. Прогресуюча геміатрофія обличчя: етіологія, клініка, діагностика. Ураження системи блукаючого нерва. Неврологічні симптоми при гальванізмі. Відбитий біль. Судинний біль. Стомалгія, глосалгія. Парестетичний синдром. Психалгія. Вегетативні синдроми. Прогресуюча атрофія обличчя (синдром Паррі—Ромберга). Загальні принципи лікування больових синдромів. Відбитий біль. Корегуючі операції та міопластика.

Тема 12. Вроджені та набуті диспластичні ураженнями, дефекти та деформації, ортогнатична хірургія. Травматичне пошкодження орбіти, відновлення верхніх і нижніх повік, носа, зміна форми носа. Застосування трансплантації тканин з віддалених ділянок тіла. Ембріональний розвиток обличчя. Етіологія і патогенез вроджених вад обличчя. Класифікація незрощень верхньої губи і піднебіння. Особливості клініки і функціональні порушення при вроджених вадах обличчя. Хірургічне лікування незрощень верхньої губи. Хірургічне лікування незрощень піднебіння. Післяопераційні деформації губи і носа, дефекти піднебіння. Принципи планування пластичних операцій. Пластика місцевими тканинами. Пластика зустрічними трикутними клаптями. Пластика клаптем на одній ніжці. Пластика клаптем з сусідньої ділянки шляхом ротаційного та ковзного клаптя. Шкіряно-м'язові клапті. Мікросудинні клапті. Розтягування тканин при реконструкції. Вільна пересадка шкіри на обличчя. Пластика стеблом по Філатову. Кісткова пластика. Показання. Хірургічні техніки. Контурна пластика. Контурна пластика дефектів обличчя філатівським стеблом. Прогенія. Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Мікрогенія. Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Прогнатія. Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Мікрогнатія. Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Відкритий прикус Клінічні ознаки. Діагностика. Лікування. Поняття та мета естетичної хірургії. Добір пацієнтів. Показання та протипоказання до косметичних операцій. Правові основи естетичної хірургії. Документальне оформлення згоди пацієнта на операцію. Основні вимоги до операційної техніки в косметичній хірургії обличчя. Естетичний аналіз обличчя. Естетична хірургія у пацієнтів з вродженою вадою сполучної тканини. Інволютивні зміни шкіри, м'яких тканин обличчя та шиї. Причини. Діагностика. Лікування. Фактори старіння. Ідентифікаційна класифікація анатомічних структур обличчя. Хірургічна корекція вікових змін обличчя та шиї її види. Показання та проти показання. Передопераційна підготовка. Знеболення. Примедикація. Техніка ретидектомії (фейс – ліфтінга). Післяопераційне ведення

пацієнта. Ускладнення фейс-ліфтінга. Інволютивні зміни повік. Нормальна та інволютивна анатомія повік. Показання та протипоказання до блефаропластики. Деформації зовнішнього носа. Деформації зовнішнього вуха та методи їх корекції. Анатомічні структури зовнішнього вуха.

Тема 13. Дегенеративні, запальні та дистрофічні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба. Травматичні ушкодження скронево-нижньощелепного суглоба. Гострі вивихи нижньої щелепи, допомога. Хронічні вивихи та підвивихи нижньої щелепи, допомога. Артрита. Гострі артрита. Діагностика, клініка, методи лікування. Хронічні артрита. Діагностика, клініка, методи лікування. Дистрофічні захворювання скронево-нижньощелепного суглоба. Артрози, види, клініка, діагностика. Хірургічні та нехірургічні методи лікування артрозів. Дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба. Диференційна діагностика артрита-артрозу та дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба. Причини виникнення та клінічні ознаки дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба. Лікування та психопрофілактика виникнення дисфункції скронево-нижньощелепного суглоба. Анкілози, діагностика, клініка, методи лікування. Хірургічне лікування та артропластика при анкілозах.

Тема 14. Предракові захворювання, доброякісні та злоякісні новоутворення. Предракові захворювання слизової оболонки порожнини рота, червоної облямівки губ і шкіри обличчя. Класифікація. Фактори, що сприяють виникненню передракових захворювань. Вади розвитку і пухлини шкіри. Патоморфологічні, клінічні ознаки. Диференційна діагностика, лікування. Тератома себорейна. Папіломатозна вада розвитку шкіри. Біогенна гранульома. Невус. Фіброма шкіри. Доброякісні пухлини придатків шкіри: трихоепітеліома; тріхофолікулома; фолікулярна тератома; аденома сальних залоз; аденома потових залоз; циліндрома (тюрбанна пухлина); некротизуюча епітеліома Мальбера. Плоскоклітинний рак шкіри та органів ротової порожнини. Ступінь, стадії, диференційна діагностика. Пухлини та пухлиноподібні утворення з жирової тканини: ліпома; ліпоматоз; ліпосаркома. Пухлини та пухлиноподібні утворення з фіброзної тканини: фіброма; фіброматоз ясен; симетрична фіброма; фібросаркома; епулід; гіперплазія слизових оболонок. Пухлини та пухлиноподібні утворення з судин: гемангіома; лімфангіома; ангіосаркома. Неврогенні пухлини і пухлиноподібні утворення: невріома; хемодектома; післятравматична невріома. Рідкісні пухлини і пухлиноподібні утворення: мезенхіома; міобластома; рабдоміома; лейоміома; лімфогранулематоз; ринофіма; лімфоми. Остеома. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Остеїд-остеома. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Остеобластома. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Оссифікуюча фіброма (фіброостеома). Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Остеосаркома. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Хондрома, остеохондрома, хондросаркома. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Пухлиноподібні утворення щелеп. Остеодисплазія. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Остеодистрофія. Патоморфологія, клінічні ознаки, диференціальна діагностика. Лікування. Одонтогенні доброякісні пухлини щелеп. Амелобластома (адамантинома). Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Одонтома. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Сполучнотканинні пухлини щелеп. Цементома. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Фіброма. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Фібросаркома. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Лімфома Беркіта. Патоморфологія. Клініка. Діагностика. Лікування. Міксома (міксофіброма). Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Судинні пухлини щелеп. Гемангіома. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Злоякісні епітеліальні пухлини щелеп. Рак щелепи. Патоморфологія, клініка, діагностика, лікування. Хірургічне лікування злоякісних пухлин щелеп. Еозинофільна гранульома. Одонтогенні кісти щелеп. Класифікація, етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви. Радікулярні кісти: апікальні; латеральні; субперіостальні; резидуальні.

Етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви, діагностика. Фолікулярні кісти. Етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви, діагностика. Парадентальні кісти. Етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви, діагностика. Епідермоїдні кісти. Етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви, діагностика. Неодонтогенні кісти щелеп: носопіднебенні-різцевого каналу; глобуло-максиллярні; носо-алвеоларні. Етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви, діагностика. Хірургічне лікування кіст щелеп. Цистотомія. Показання та протипокази. Техніка операції. Особливості хірургічного лікування кіст щелеп. Ускладнення. Кісти м'яких тканин. Класифікація, етіологія, патогенез, патоморфологія. Клінічні прояви. Дермоїдні (епідермоїдні) кісти. Серединні кісти і нориці шиї. Бічні кісти і нориці шиї. Кісти і нориці привушної ділянки. Набуті кісти м'яких тканин. Ретенційні кісти сальних залоз (атерома). Кісти слизуватих залоз верхньощелепних пазух. Післятравматичні кісти.

Тема 15. Невідкладні стани, допомога у термінальних станах. Гостра дихальна недостатність. Асфіксія, механізми виникнення та види. Невідкладна допомога при асфіксіях. Техніка конікотомії. Техніка трахіотомії. Кровотечі в щелепно-лицевій ділянці та допомога при них. Первинна гостра кровотеча як наслідок поранення тканин та судин. Гостра кровотеча як наслідок інших захворювань (гіпертонічна хвороба, захворювання крові та ін.). Пізні кровотечі. Техніки зупинки кровотечі методом ушивання рани, перев'язки судин в рані та на відстані. Передньо-задня тампонада носа. Невідкладні стани зумовлені серцево-судинними порушеннями. Основні життєві показники та методи їх визначення. Запаморочення. Невідкладна допомога. Колапс, механізм розвитку, діагностика, невідкладна допомога. Шок, види та механізми розвитку, діагностика, невідкладна допомога. Порушення серцевого ритму. Невідкладна допомога. Клінічна смерть. Заходи серцево-легеневої реанімації. Інтенсивна терапія. Невідкладні стани у пацієнтів з щелепно-лицевою патологією, зумовлені загостренням супутніх соматичних захворювань.

Тема 16. Підготовка порожнини рота до ортопедичного лікування, стоматологічна імплантація. Історичні аспекти та актуальність стоматологічної імплантації в сучасних умовах. Біологія кістки. Основні принципи планування лікування хворих з використанням дентальних імплантатів. Матеріали та методи що використовуються для дентальної імплантації. Загальна характеристика та класифікація імплантатів. Інструментарій та обладнання для стоматологічної імплантації. Види та форми дентальних імплантатів. Стандарти та результати їх функціонування. Планування хірургічного етапу дентальної імплантації в поширених та складних клінічних ситуаціях. Обстеження та діагностикуми для проведення дентальної імплантації. Психологічні аспекти дентальної імплантації. Юридичні та економічні аспекти дентальної імплантації. Планування хірургічного етапу дентальної імплантації в поширених та складних клінічних ситуаціях. Обстеження та діагностикуми для проведення дентальної імплантації. Психологічні аспекти дентальної імплантації. Юридичні та економічні аспекти дентальної імплантації. Обстеження пацієнтів, визначення місцевих та загальних факторів ризику при дентальній імплантації. Умови для проведення імплантації та визначення місцеположення додаткових опор. Устаткування та інструменти. Хірургічна підготовка хворого до імплантації. Особливості знеболення при дентальній імплантації. Усунення переапікальних вогнищ інфекції. Альвеолотомія, усунення екзостозів та піднебінного торуса. Характеристика хірургічного етапу дентальної імплантації. Ендоосальна імплантація. Субперіостальна та субмукозна імплантації. Методика зняття відбитків з альвеоларного відростку під час операції субперіостальної імплантації. Методи реконструкції та остеопластики при складних анатомо-топографічних умовах. Усунення коротких вуздечок та тяжів; френулотомія; френулоектомія; вестибулопластика. Метод спрямованої регенерації тканин та остеопластичні матеріали. Пластика альвеоларного відростка нижньої та верхньої щелепи. Нарощення дна гайморової пазухи (синус-ліфтинг). Методи транспозиції нижньощелепного нервово-судинного пучку. Післяопераційне ведення хворих та можливі ускладнення. Медикаментозні та немедикаментозні види корекції стану прооперованих хворих. Місцеві та загальні ускладнення

та методи їх усунення. Особливості протезування на дентальних імплантатах. Види внутрішньо ротових супраструктур та варіанти фіксації протезів. Терміни протезування та вірогідність виникнення ускладнень. Безпосереднє протезування. Віддалене протезування. «Перехідне» протезування. Вірогідність виникнення ускладнень та їх профілактика. Особливості конструкцій протезів на імплантатах. Показання до використання знімних та незнімних протезів на дентальних імплантатах. Конструювання протезів для внутрішньокісткових імплантатів. Конструювання протезів для піднадкістних імплантатів. Конструювання протезів для незнімного протезування. Конструювання протезів для знімного протезування. Матеріали для виготовлення протезів різних конструкцій на імплантатах.

Тема 17. Хірургічне лікування захворювань слинних залоз. Доброякісні пухлини слинних залоз. Причини та механізми виникнення. Класифікації. Плеоморфна аденома слинних залоз. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Диференціальна діагностика. Лікування. Мономорфна аденома слинних залоз: базальноклітинна; світло клітинна; оксифільноклітинна; аденолімфома. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Диференціальна діагностика. Лікування. Неепітеліальні пухлини слинних залоз: гемангіоми, лімфангіоми; ліпоми; невріноми. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Диференціальна діагностика. Лікування. Хірургічне методи лікування доброякісних пухлин слинних залоз. Техніки хірургічних втручань на привушній слинній залозі. Техніки хірургічних втручань на піднижньощелепній слинній залозі. Техніки хірургічних втручань на під'язиковій слинній залозі. Техніки хірургічних втручань на малих слинних залозах. Післяопераційні ускладнення, їх профілактика і лікування. Злоякісні пухлини слинних залоз. Причини та механізми виникнення. Класифікації. Злоякісна плеоморфна аденома. Види. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Лікування. Мукоепідермоїдна карцинома. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Лікування. Аденокістозна карцинома (циліндрома) Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Лікування. Карциноми (рак). Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Лікування. Ацинозноклітинна карцинома. Клінічні, макро- та мікроморфологічні ознаки. Лікування.

Тема 18. Реабілітація, фізіотерапія, дієтотерапія та профілактика в щелепно-лицевій хірургії. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при травматичних ушкодженнях. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при захворюванні скронево-нижньощелепного суглобу. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при реконструктивних операціях. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при опіках та ожогах. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії ортопедичного та реконструктивного лікування. Фізіотерапія в щелепно-лицевій хірургії. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при травматичних ушкодженнях. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії при захворюванні скронево-нижньощелепного суглобу. Реабілітація в щелепно-лицевій хірургії ортопедичного та реконструктивного лікування. Дієтотерапія та профілактика в щелепно-лицевій хірургії.

Тема 19. Тестування.

Тема 20. Іспит з оволодіння практичними навичками. Визначення рівню оволодіння практичними навичками, передбаченими програмою, атестаційною комісією за результатом виконання слухачами трьох пакетів завдань та / або клінічних кейсів.

Тема 21. Співбесіда зі спеціальності. Визначення рівню теоретичної підготовки слухачів атестаційною комісією за результатами співбесіди за змістом програми за результатом відповідей слухачів на три контрольних запитання з білетів.

Тема 22. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінювання результатів включає поточний контроль знань та вмінь слухачів у межах тематики освітнього заходу, за допомогою якого проводять оцінку рівню оволодіння теоретичним матеріалом та/або практичними навичками під час навчання, та підсумкову атестацію атестаційною комісією, яка включає іспит з оволодіння практичними навичками та співбесіду зі спеціальності. Оцінювання ґрунтується на:

- ✓ принципах академічної доброчесності;
- ✓ забезпеченні доступності і прозорості критеріїв, правил і процедури оцінювання результатів навчання;
- ✓ забезпеченні дотримання принципів об'єктивного оцінювання та подоланні елементів суб'єктивізму;
- ✓ підвищенні мотивації слухачів до систематичного засвоєння програмного матеріалу та активної роботи впродовж усього періоду навчання, переорієнтації їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, вмінь та навичок;
- ✓ систематизації знань, їх активному засвоєнні, формуванні навичок застосування отриманих знань в умовах власної клінічної практики;
- ✓ забезпеченні відкритості контролю;
- ✓ розвитку творчого мислення та підвищенні ефективності освітньої діяльності науково-педагогічних працівників.

На початку навчання викладач зобов'язаний надати вичерпну інформацію про види оцінювання, терміни та форми їх проведення, шкали оцінювання, які використовуються, та ознайомити аудиторію з переліками контрольних запитань та програмних практичних навичок, прикладами тестових та клінічних завдань тощо.

Шкала оцінювання результатів тестування під час поточного контролю знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу шляхом тестування та/або розв'язання клінічних завдань – **традиційна чотирирівнева** (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно), при чому рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – 95% правильних відповідей та більше;
- ✓ «добре» – 85-94% правильних відповідей;
- ✓ «задовільно» – 75-84% правильних відповідей;
- ✓ «незадовільно» – 74% та менше правильних відповідей.

Вихідний контроль знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу (атестація) проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди зі спеціальності**, під час яких атестаційна комісія оцінює оволодіння слухачами теоретичної та практичної підготовки та готовність слухачів до самостійної клінічної практики за спеціальністю заходу, при цьому використовується **традиційна, чотирирівнева (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно) шкала оцінювання**, а при оцінці теоретичної підготовки в ході співбесіди зі спеціальності та іспиту з оволодіння практичними навичками рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – слухач володіє теоретичним матеріалом у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами: дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує практичні завдання та досконало володіє практичними навичками та вміннями;
- ✓ «добре» – слухач знає зміст теми та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними без додаткових запитань, вирішує всі практичні завдання, демонструє достатній рівень оволодіння практичними

навичками та опанування програмних компетентностей, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках;

- ✓ «задовільно» – ставиться слухачу на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння, при цьому слухач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує завдання та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у складних випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно;
- ✓ «незадовільно» – виставляється у випадках, коли знання і вміння слухача не відповідають вимогам оцінки «задовільно».

За результатами іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди за спеціальності ставить **узагальнена оцінка** за традиційною чотирирівневою шкалою оцінювання, яка затверджується атестаційною комісією та вноситься у відповідну відомість. На підставі узагальненої оцінки **атестаційна комісія приймає рішення** щодо присвоєння / підтвердження звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста чи щодо відмови у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії присвоєне / підтверджене звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, отримують **сертифікат** встановленого зразка. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії відмовлено у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, а також у випадку невиконання умов договору про надання освітніх послуг, відраховується наказом по університету з видачею відповідної **довідки з зазначенням причини відрахування**. Рішення атестаційної комісії може бути оскаржене у встановленому чинним законодавством порядку.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичне забезпечення програми заходу розробляється профільною кафедрою медичного факультету та формує навчально-методичний комплекс, який включає:

- ✓ завірений у встановленому порядку примірник цієї програми;
- ✓ банк тестових завдань та/або клінічних завдань для поточного контролю знань та вмінь слухачів;
- ✓ перелік контрольних запитань для співбесіди зі спеціальності;
- ✓ перелік практичних навичок та / або клінічних завдань для іспиту з оволодіння практичними навичками;
- ✓ навчально-методичні посібники та іншу літературу (у разі наявності);
- ✓ база даних кейсів стимуляційних задач, результатів інструментальних та лабораторних досліджень.

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для забезпечення належної якості навчального процесу місце проведення заходу БПР має бути обладнане:

- ✓ мультимедійним проектором та екраном;
- ✓ персональним комп'ютером викладача з доступом до мережі Інтернет;
- ✓ WiFi-роутером для забезпечення доступу до мережі Інтернет слухачам;
- ✓ загальним медичним обладнанням та інструментарієм;
- ✓ тренувальними фантомами та спеціальним обладнанням в межах тематики заходу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Аветіков Д. С., Соколов В. М., Ставицький С. О. Пластична та реконструктивна хірургія : навч. посіб. – Полтава : АСМІ, 2013. – 327 с.
2. Тимофєєв О. О. Щелепно-лицева хірургія : підручник. – 2-ге вид. – Київ : ВСВ «Медицина», 2017. – 752 с.
3. Маланчук В. О. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія : підручник : у 2 т. Т. 1. – Київ : Логос, 2011. – 672 с. + 16 с. кольор. вкл.
4. Маланчук В. О., Копчак А. В. Доброякісні пухлини та пухлиноподібні ураження щелепно-лицевої ділянки та шиї : навч. посіб. – Київ : Видавничий дім «Асканія», 2008. – 320 с.
5. Соколов В. М., Митченко В. І., Аветіков Д. С. Щелепно-лицева хірургія. Реконструктивна хірургія голови та шиї : навч. посіб. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – С. 44–50.
6. Фісталь Е. Я., Мішалов В. Г., Самойленко Г. Є. та ін. Пластична хірургія : підручник. – Київ : ВСВ «Медицина», 2010. – 376 с.
7. Маланчук В. О., Воловар О. С., Гарляускайте І. Ю. та ін. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія : підручник : у 2 т. Т. 1. – Київ : ЛОГОС, 2011. – 669 с.
8. Маланчук В. О., Воловар О. С., Гарляускайте І. Ю. та ін. Хірургічна стоматологія та щелепно-лицева хірургія : підручник : у 2 т. Т. 2. – Київ : ЛОГОС, 2011. – 606 с.
9. Бернадський Ю. Й. Основи щелепно-лицевої хірургії і хірургічної стоматології : навч. посіб. – Київ : Спалах, 2003. – 512 с.
10. Тимофєєв О. О. Щелепно-лицева хірургія : підручник. – Київ : ВСВ «Медицина», 2011. – 752 с. + 40 с. кольор. вкл.
11. Горішний Б. М., Рибалов О. В., Саяпіна Л. М. Щелепно-лицева хірургія екстремальних ситуацій : навч. посіб. – Полтава : [б. в.], 2000. – 221 с.
12. Скрипник І. М. Невідкладні стани у стоматологічній практиці : навч. посіб. – Київ : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
13. Стоматологія : підручник : у 2 кн. Кн. 2 / за ред. М. М. Рожка. – Київ : ВСВ «Медицина», 2018. – 992 с.
14. Кириленко І. І., Палійчук І. В., Рожко М. М. Захворювання слизової оболонки ротової порожнини : навч. посіб. – Київ : Медицина, 2016. – 352 с.
15. Невідкладні стани на амбулаторному прийомі у стоматолога : навч. посіб. / І. Г. Купновицька, Ю. Г. Кононенко, Н. В. Нейко, М. М. Рожко. – Вінниця : Нова Книга, 2017. – 288 с.
16. Оперативна хірургія. Топографічна анатомія голови та шиї / за ред. В. І. Півторака, О. М. Проніної. – Вінниця : Нова Книга, 2016. – 312 с.
17. Мазур І. П., Хайтович М. В., Голошко Л. І. Клінічна фармакологія та фармакотерапія в стоматології : навч. посіб. – Київ : ВСВ «Медицина», 2018. – 363 с.
18. Неврологія з нейросоматикою : підручник / за ред. Л. І. Соколової, Т. І. Ілляш. – Київ : ВСВ «Медицина», 2018. – 128 с.
19. Невідкладні стани в стоматологічній практиці / І. М. Скрипник, П. М. Скрипников, Л. Я. Богашова, О. Ф. Гопко. – Київ : ВСВ «Медицина», 2017. – 224 с.
20. Ускладнення від місцевої анестезії у щелепно-лицевій ділянці : навч. посіб. : у 3 т. Т. 3 / Р. А. Гумецький, М. М. Рожко, О. Є. Завадка, П. М. Скрипніков. – Львів : Видавничий дім «Наутілус», 2002. – 235 с.
21. Ускладнення від місцевої анестезії у щелепно-лицевій ділянці : посібник : у 3 т. Т. 2 / Р. А. Гумецький, М. М. Рожко, О. Є. Завадка, П. М. Скрипніков, Р. М. Ступницький. – Львів : Видавничий дім «Наутілус», 2001. – 225 с.
22. Кононенко Ю. Г., Рожко М. М., Рузін Г. П. Місцеве знеболення при амбулаторних стоматологічних втручаннях : навч. посіб. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2006. – 295 с.
23. Курс лекцій для лікарів-інтернів за спеціальністю «Стоматологія» / за ред. М. М. Рожка. – Івано-Франківськ : Вид. Кушнір Г. М., 2009. – 550 с.

24. Попович З. Б., Рожко М. М., Безвушко Е. В. Рентгенодіагностика захворювань зубів та тканин пародонта у дитячому та підлітковому віці : атлас. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2001. – 221 с.
25. Невідкладні стани на амбулаторному прийомі у стоматолога : навч. посіб. / І. Г. Купновицька, Ю. Г. Кононенко, М. М. Рожко, Н. В. Нейко. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2005. – 186 с.
26. Кононенко Ю. Г., Рожко М. М., Рузін Г. П. Місцеве знеболення при амбулаторних стоматологічних втручаннях : навч. посіб. – Івано-Франківськ : Вид. ІФДМУ, 2006. – 295 с.
27. Мельничук Г. М., Рожко М. М. Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз: особливості лікування : навч. посіб. – Івано-Франківськ : Обл. друкарня, 2004. – 247 с.
28. Мельничук Г. М., Рожко М. М. Практична одонтологія. Курс лекцій із карієсу та некаріозних уражень зубів, пульпіту і періодонтиту : навч. посіб. – 2-ге вид., доповн. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2004. – 292 с.
29. Мельничук Г. М., Рожко М. М., Нейко Н. В. Гінгівіт, пародонтит, пародонтоз: особливості лікування : навч. посіб. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2006. – 282 с.
30. Попович З. Б., Рожко М. М., Безвушко Е. В. Рентгенодіагностика захворювань зубів та тканин пародонта у дитячому та підлітковому віці : навч. посіб. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2002. – 221 с.
31. Герелюк В. І. Фармакотерапія в стоматології : метод. посіб. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2000. – 58 с.
32. Калюжна Л. Д. Хвороби шкіри обличчя, слизової оболонки ротової порожнини та червоної облямівки губ : навч. посіб. – Київ : Грамота, 2007. – 280 с.
33. Борисенко А. В. Практична пародонтологія : підручник. – Київ : [б. в.], 2011. – 472 с.
34. Скрипников П. М. Захворювання пародонта у дорослих і дітей : навч. посіб. – Полтава : Вид-во УМСА, 2010. – 140 с.
35. Куроєдова В. Д. Проблеми ВІЛ/СНІДу в стоматології : навч. посіб. – Полтава : [б. в.], 2004. – 100 с.
36. Ураження шкіри обличчя та слизової оболонки порожнини рота вірусом простого герпесу І типу (клінічні прояви, діагностика, методи лікування, профілактика) : навч. посіб. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2013. – 84 с.
37. Міністерство охорони здоров'я України : офіційний сайт. – URL: <http://www.moz.gov.ua/>
38. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт. – URL: <http://nbuv.gov.ua/>
39. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна : офіційний сайт. – URL: <https://karazin.ua/>
40. Національна наукова медична бібліотека України : офіційний сайт. – URL: <https://library.gov.ua/>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
АНОТАЦІЯ.....	10
ОПИС ПРОГРАМИ.....	10
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН.....	15
ЗМІСТ ПРОГРАМИ.....	16
КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ	26
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	27
ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	27
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	28
ЗМІСТ	30